

СУЧАСНИЙ ТА ПЕРСПЕКТИВНИЙ РІВЕНЬ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

CURRENT AND PROSPECTIVE LEVEL OF AGRICULTURAL PRODUCTION BY ENTERPRISES IN THE ZHYTOMYR REGION

У статті розглянуто рівень розвитку сільськогосподарства України та Житомирської області в умовах новітніх тенденцій адаптації до глобальних проблем людства. Охарактеризовано місце сільськогосподарства в економіці регіону. Розглянуто стратегію розвитку Житомирської області до 2020 року та окреслено місце в ній сільськогосподарства і сільських територій. Проаналізовані індекси сільськогосподарського виробництва у динаміці. Наведено тренди посівних площ, валових зборів, урожайності сільськогосподарських культур та поголів'я тварин. Розраховані основні показники виробництва продукції рослинництва та тваринництва сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області за період 1995–2018 рр. Окреслено проблеми розвитку рослинництва та тваринництва. Наведені обсяги та напрями державної фінансової підтримки суб'єктів аграрного підприємництва. Наведені урядові програми підтримки розвитку АПК та їх фінансування. Узагальнені можливі напрями розвитку сільськогосподарських підприємств Житомирщини.

Ключові слова: сільське господарство, рослинництво, тваринництво, динаміка, прогноз, державна підтримка, фінансування, програма розвитку.

В статті рассмотрен уровень развития сельского хозяйства Украины и Жито-

мирской области в условиях новейших тенденций адаптации к глобальным проблемам человечества. Охарактеризовано место сельского хозяйства в экономике региона. Рассмотрены стратегии развития Житомирской области до 2020 года и определено место в ней сельского хозяйства и сельских территорий. Проанализированы индексы сельскохозяйственного производства в динамике. Приведены тренды посевных площадей, валовых сборов, урожайности сельскохозяйственных культур и поголовья животных. Рассчитаны основные показатели производства продукции растениеводства и животноводства сельскохозяйственными предприятиями Житомирской области за период 1995–2018 гг. Определены проблемы развития растениеводства и животноводства. Приведенные объемы и направления государственной финансовой поддержки субъектов аграрного предпринимательства. Показаны правительственные программы поддержки развития АПК и их финансирования. Обобщены возможные направления развития сельскохозяйственных предприятий Житомирской области.

Ключевые слова: сельское хозяйство, растениеводство, животноводство, динамика, прогноз, государственная поддержка, финансирование, программа развития.

УДК 631:332

<https://doi.org/10.32843/infrastruct35-38>

Кравчук Н.І.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва Житомирський національний агроекологічний університет

Остапчук А.В.

магістр

Житомирський національний агроекологічний університет

The article deals with the level of development of the agriculture of Ukraine and the Zhytomyr region in the context of the newest tendencies of adaptation to the global problems of humanity. The place of agriculture in the regional economy is characterized. The strategy of development of the Zhytomyr region till 2020 is considered and the place in it of agriculture and rural territories is outlined. Trends for indices of agricultural production are analysed. Trends in cultivated land, gross fees, crop yields, and livestock are presented. The main indicators of crop and livestock production by agricultural enterprises of the Zhytomyr region for 1995–2018 are calculated. A forecast of cultivated land, yields and gross grain yields in the region by 2021 is made. The problems of livestock and crop production development are summarized, among them: low level of technological innovations, deterioration of existing specialized equipment and lack of investment in construction and acquisition of new ones, lack of scientific infrastructure (research institutions, laboratories, seed stations), decline in breeding, low profitability of individual industries. The volumes and directions of the state financial support of agrarian business entities are outlined. Government programs to support the development and financing of agribusiness are outlined. Possible directions of development of agricultural enterprises in the Zhytomyr region are generalized, the main ones are the following: stable state support of agrarian business entities; increase of investment attractiveness of industries; use of innovative environmentally friendly technologies; construction of livestock complexes; introduction of modern technologies and mechanisms of economic stimulation of production and processing of agricultural products; search and attraction of foreign investments for the implementation of projects in the most problematic areas (breeding, selection, and seed production, etc.); control over targeted use of budget funds for the development of agriculture in regions; cooperation and integration of science and production, support and development of the system of training, advanced training, foreign internship for specialists in the agricultural sector of the economy, etc.

Key words: agriculture, crop production, animal husbandry, dynamics, forecast, state support, financing, development program.

Постановка проблеми. Україна має високий експортний потенціал, чільне місце в якому займає сільське господарство. За прогнозами світових міжнародних організацій очікується, що на фоні збільшення доходів, урбанізації, змін гастрономічних уподобань, розвитку альтернативної енергетики та біоекономіки світові обсяги торгівлі сільськогосподарською продукцією стабільно зростатимуть. Маючи необхідний ресурсний потенціал вітчизняні аграрії можуть стати гідними учасниками на зовнішньому ринку. Втім, існуючі

перетворення ще не забезпечили високий рівень конкурентоспроможності та економічної ефективності суб'єктів аграрного підприємництва. Вкрай необхідними є великі обсяги інвестицій, сприятливе бізнес-середовище, усунення адміністративних бар'єрів і корупції. Пожвавлення потребує сільська економіка, зокрема урегулювання земельних відносин, притік високоосвіченого кваліфікованого персоналу на сільські території, інноваційне фермерство, сільське підприємництво та диверсифікація енергопостачання. Відтак існує ризик втрати

Україною місця на світових сільськогосподарських ринках. Тому постає цілком реальна потреба визначення сучасного рівня та стратегічних можливостей аграрного сектора економіки України, в тому числі з врахуванням регіональних особливостей ведення сільського господарства, що і зумовило необхідність проведення даного дослідження. Полем наукового пошуку вирішення проблеми стали сільськогосподарські підприємства Житомирської області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи аграрну спрямованість економіки багатьох регіонів України, вітчизняна наука має значні теоретичні надбання та практичні рекомендації ефективного ведення сільського господарства. Традиційно неоціненними надбаннями є праці відомих діячів аграріїв: В.Г. Андрійчука, В.В. Зіновчука, М.Й. Маліка, В.І. Мацибори, В.А. Нелепа, П.Т. Саблука, В.І. Ткачука, Є.І. Ходаківського, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина та інших. Серед останніх досліджень і публікацій слід відмітити роботи Богданович О.А., Віблого П.І., Захарчук О.В., Ільчук О.М., Кіреєва Е. А., Кириленко І.Г., Кулинич Ю.М., Мацибори Т.В., Миланова І.Г., Павленчик Н.Ф., Пахучої Е.В., Шияна Н.І., Шірінян Л.В. та інших.

Водночас, невіршеною залишається проблема системності дослідження динамічності сучасного рівня сільськогосподарського виробництва на регіональному рівні та можливих перспективних коливань залежно від кон'юнктури світового та національного ринків.

Постановка завдання. Головною метою дослідження є оцінка сучасного та перспективного рівня розвитку основних галузей сільського господарства з врахуванням існуючих проблем та потенційних можливостей суб'єктів аграрного підприємництва. Об'єктом дослідження є процес підвищення рівня розвитку сільськогосподарських підприємств Житомирської області в умовах невідомості та ризику зовнішнього середовища.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали діалектичний та системний підходи до вивчення економічних процесів і явищ у сільському господарстві. У дослідженні використовувались загальні та спеціальні економічні методи: індукції та дедукції, узагальнення, аналізу і синтезу, наукового абстрагування. Для побудови графіків та таблиць застосовані графічні методи. Метод прогнозування на основі рівняння лінійного тренду використано у побудові перспективних значень посівних площ, урожайності та валових зборів зернових культур. Метод узагальнення застосовано для формулювання висновків і пропозицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Житомирська область за економічним потенціалом належить до промислово-аграрних регіонів з рівнем розвитку економіки нижче середнього (18 місце за питомою вагою валового регіональ-

ного продукту). На її території ефективно працює харчова промисловість, деревообробна та целюлозно-паперова, електроенергетика, добувна промисловість. Водночас, знижується питома вага традиційних, що визначають спеціалізацію, галузей промисловості. Серед них: машинобудування, легка та хімічна промисловості, виробництво основних фармацевтичних продуктів і препаратів.

У стратегії розвитку Житомирської області на період до 2020 р. чільне місце відводиться аграрному сектору та сільським територіям [1]. Зокрема, головними операційними цілями є підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва; створення можливостей для диверсифікації сільської економіки; збільшення валового продукту сільськогосподарського виробництва; розширення товарного асортименту; розвиток ринкової інфраструктури; запровадження інноваційного підприємництва; розширення доступу до фінансових ресурсів особливо дрібних фермерських господарств тощо.

Валова продукція сільського господарства Житомирщини у постійних цінах 2010 р. станом на 01.01.2019 р. становила 9,9 млрд грн, 72% якої формується у галузі рослинництва і 28% – тваринництва. 55% від загального обсягу виробляється в господарствах населення і 45% сільськогосподарськими підприємствами. Її обсяг має тенденцію до зростання. У січні 2019 р. індекс сільськогосподарського виробництва порівняно з січнем 2018 р. становив 102,5%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 110,5%, у господарствах населення – 101,0% [2].

Регіон має сприятливі ґрунтово-кліматичні умови для розвитку багатогалузевого сільського господарства. У динаміці за останні 23 роки стабільними залишають площі під зерновими, різко збільшилися площі під соняшником та суттєво зменшилися площі під цукровим буряком і плодово-ягідними (табл. 1).

Не дивлячись на коливання посівних площ, обсяги виробництва сільськогосподарської продукції щороку збільшуються: соняшнику у 73 тис. разів, зернових та картоплі – у 2,2 рази, овочів – на 67%, плодово-ягідних – на 7,4%. Таким тенденціям сприяє планомірне підвищення урожайності усіх основних культур, що свідчить про інтенсивний тип ведення сільського господарства.

Як і більшість областей України, Житомирська спеціалізується на вирощуванні зернових культур. На рисунках 1-3 відображені фактичні та прогнозні значення посівних площ, валового збору та урожайності. Найбільш несприятливими для зернового господарства були 2003, 2007 та 2015 рр. Не дивлячись на різке збільшення площ посіву після кризового 2015 р., лінійний тренд у перспективі до 2021 р. спадає. Прогнозні значення валових зборів та урожайності стабільно зростають.

Таблиця 1

Основні показники виробництва продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області

Культура	Зернові та зернобобові	Буряк цукровий фабричний	Соняшник	Картопля	Овочеві	Плодові та ягідні
Рік						
<i>Посівна площа сільськогосподарських культур (уточнена), тис. га</i>						
1995	477,1	46,6	0,5	75,4	13,2	26,6
2000	413,5	20,9	0,6	82,5	13,8	11,4
2005	380,2	25,9	4,9	61,6	9,7	8,5
2010	381,2	13,5	18,5	59,3	9,8	5,2
2015	358,2	12,2	63,9	58,7	10,3	4,4
2018	447,6	11,2	124,8	90,2	14,4	5,0
2018 у % до 1995	93,8	24,0	↑ у 25 тис. разів	119,6	109,1	18,8
<i>Обсяги виробництва, тис. ц</i>						
1995	11103,4	9746,8	4,1	8458,9	2033,5	530,6
2000	7214,5	3882,9	5,6	10646,6	1945,0	241,2
2005	7503,1	5951,9	55,6	11107,4	2031,1	352,7
2010	10869,1	3041,3	269,2	11661,8	2094,4	315,5
2015	14595,9	6071,6	1414,9	11768,5	2718,8	506,9
2018	24240,8	7080,5	2985,8	18791,5	3401,3	569,6
2018 у % до 1995	218,3	72,6	↑ у 73 тис. разів	222,2	167,3	107,4
<i>Урожайність, ц/га</i>						
1995	23,6	213	8,2	113	154	22,1
2000	18,8	214	8,6	129	142	21,9
2005	20,5	254	11,4	180	212	44,1
2010	29,4	233	15,4	197	212	65,2
2015	41,8	496	23,3	201	263	123,1
2018	54,4	631	20,9	208	236	129,6
2018 у % до 1995	230,5	296,2	254,8	184,1	153,2	↑ у 6 разів

Джерело: побудовано за даними [3]

За прогнозом «АПК-Інформ» у 2020 р. потреба в елеваторах перевищить 70 млн. т, а у 2025 р. складе близько 90 млн. т. [4].

Основними проблемами розвитку зернового господарства області є: зменшення обсягів виробництва продовольчого зерна внаслідок збільшення площ під технічними та зернофуражними культурами; відсутність прозорої збутової політики; занижені ціни реалізації; значні втрати зерна (3-5%) при збиранні врожаю; недотримання інноваційних ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових культур; порушення оптимальних доз внесення мінеральних та органічних добрив, застосування засобів захисту рослин.

Природно-кліматичні умови більшої частини поліських територій області з наявністю великих площ природних кормових угідь сприяють розвитку скотарства. За чисельністю поголів'я великої рогатої худоби, в тому числі корів, Житомирська область знаходиться на 5-му місці [5], а за показником динаміки зростання відносно попереднього року – на 1-му [6]. Утримання великої рогатої худоби м'ясного напрямку та виробництво м'ясної яловичини у області на даний час здійснює

121 господарство. Відтворення поголів'я, селекцію і племінну справу в м'ясному скотарстві ведуть 7 суб'єктів племінної справи, в т. ч. племінних заводів – 3, племінних репродукторів – 4 господарства [7]. Негативні процеси, які відбувались досить тривалий час в аграрному секторі економіки України, призвели до зниження темпів розвитку галузі тваринництва регіону. Так впродовж 1995-2018 рр. відбулося зменшення поголів'я великої рогатої худоби на 80%, свиней – на 77%, овець та кіз – на 65% (табл. 2). Збільшилося у 1,5 разів лише поголів'я птиці.

Виробництво продукції тваринництва значною мірою формує продовольчу безпеку та повноцінний раціон населення, що впливає на його здоров'я та демографічні характеристики. Поряд зі зниженням поголів'я тварин відбувається скорочення виробництва м'яса на 39% у 2018 р. порівняно з 1995 р., молока на 37% та вовни на 73% (табл. 3). Виробництво яєць збільшилося у 2,5 рази.

Виробництво основних видів продукції тваринництва за січень 2019 р. за категоріями господарств наведено у таблиці 4 та характеризується такими даними: у 2019 р. в господарствах

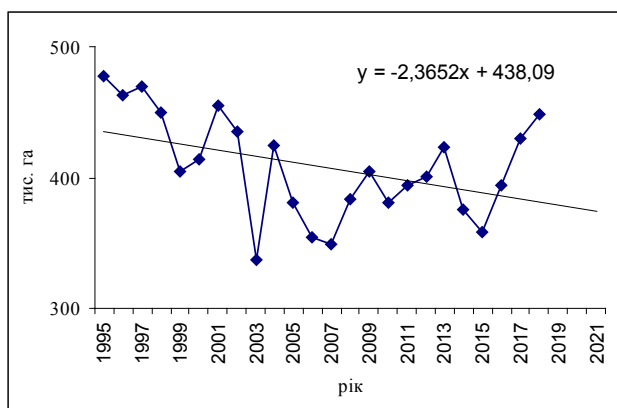

Рис. 1. Прогноз посівних площ зернових та зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Житомирської області

Джерело: побудовано авторами на основі статистичних даних [3]

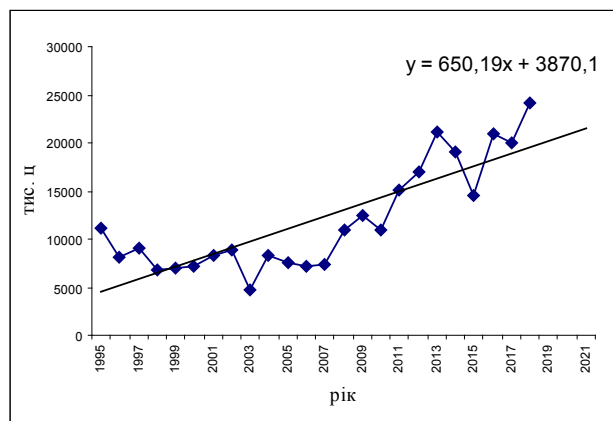

Рис. 2. Прогноз валових зборів зернових та зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Житомирської області

Джерело: побудовано авторами на основі статистичних даних [3]

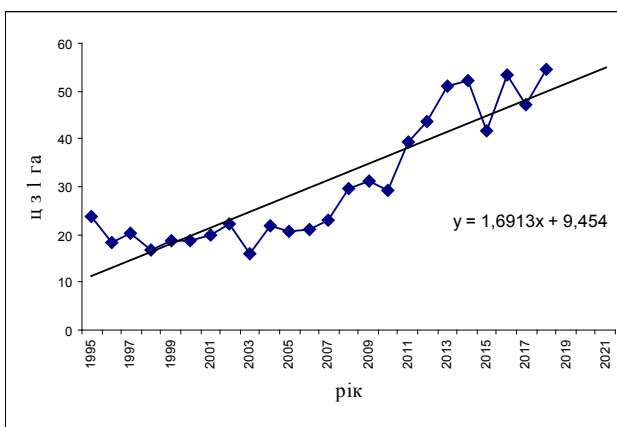

Рис. 3. Прогноз урожайності зернових та зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Житомирської області

Джерело: побудовано авторами на основі статистичних даних [3]

населення було зосереджено 70% ВРХ, у т.ч. 72,4% корів, 72,4% свиней, 81,7% овець і кіз та 91,7% птиці. Відповідно пропорційна питома вага виробленої продукції тваринництва: 88,6% м'яса, 72,8% молока та 77,8% яєць. На долю сільськогосподарських підприємств доводиться у середньому менше 30%.

Основними проблемами розвитку скотарства Житомирської області є: скорочення чисельності поголів'я; недостатня кормова база; низька рентабельність вирощування великої рогатої худоби м'ясного напрямку; морально та фізично зношене технічне обладнання тваринницьких ферм і комплексів, що впливає на собівартості продукції; відсутність економічного інтересу суб'єктів підприємництва до інтегрування виробництва, переробки і реалізації тваринницької продукції; високі реалізаційні ціни м'яса в умовах низької платоспроможності населення; руйнація власниками тваринницьких приміщень, ферм та комплексів, частина яких вже не підлягає ремонту та оновленню; занепад селекційно-племінної справи та відтворення поголів'я у господарствах всіх форм власності; недостатня кількість високотоварних спеціалізованих підприємств в окремих районах області; нестабільність державної фінансової підтримки; нерозвинений експортний потенціал; низький рівень ветеринарно-санітарного контролю, недосконалі стандарти якості тощо.

Для зниження негативних тенденцій у тваринництві з 2018 р. передбачена фінансова підтримка з обласного бюджету у таких напрямках [10]:

- розвиток фермерських господарств – до 100 тис. грн. для придбання причіпної та навісної

Таблиця 2

Поголів'я тварин у сільськогосподарських підприємствах Житомирської області, тис. голів

Рік	ВРХ		Свині	Вівці та кози	Птиця
	усього	у т. ч. корови			
1995	945,4	395,8	502,6	68,5	4825,1
2000	604,2	321,4	416,1	28,8	4286,0
2005	357,7	226,7	213,6	26,1	4933,0
2010	240,7	148,0	207,1	24,5	5312,8
2015	183,8	119,1	179,6	25,2	6378,0
2018	183,0	109,4	118,2	23,9	7398,5
2018 у % до 1995	19,4	27,6	23,5	35,0	153,3

Джерело: побудовано за даними [8]

Таблиця 3

**Виробництво основних видів продукції тваринництва
сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області**

Рік	М'ясо (у забійній вазі), тис. т	Молоко, тис. т	Яйця, млн шт.	Вовна, т
1995	87,3	861,8	270,5	108
2000	63,6	656,3	270,7	29
2005	45,1	731,9	440,9	23
2010	47,7	578,3	489,3	22
2015	53,4	578,4	589,7	26
2018	53,3	547,7	688,1	28
2018 у % до 1995	61,1	63,6	254,4	26,0

Джерело: побудовано за даними [8]

Таблиця 4

**Виробництво основних видів продукції тваринництва у Житомирській області
за січень 2019 р. за категоріями господарств**

Показник	Господарства усіх категорій	Підприємства		Господарства населення	
		од.	у % до загальної кількості	од.	у % до загальної кількості
<i>Виробництво продукції тваринництва</i>					
м'ясо (реалізація на забій с.-г. тварин у живій масі), тис. т	12,9	1,5	11,6	11,4	88,6
молоко, тис. т	33,1	9,0	27,2	24,1	72,8
яйця, млн шт.	36,0	8,0	22,2	28,0	77,8
<i>Кількість сільськогосподарських тварин, тис. голів</i>					
велика рогата худоба	189,1	56,1	30,0	133,0	70,0
у т.ч. корови	111,4	25,3	22,7	86,1	72,3
свині	130,7	36,1	27,6	94,6	72,4
вівці та кози	26,8	4,9	18,3	21,9	81,7
птиця свійська	7164,2	593,7	8,3	6570,5	91,7

Джерело: побудовано за даними [9]

сільськогосподарської техніки і обладнання сільськогосподарського виробництва;

- приріст поголів'я корів молочного, м'ясного та комбінованого напрямів продуктивності – по 2 тис. грн. за кожну прирощену корову за умови утримання не менше, як 30 корів, а фермерські господарства – не менше, як 10 корів;

- придбання доїльних апаратів – до 7 тис. грн. за умов утримання 3 і більше корів;

- придбання племінних телиць, нетелей, корів господарствами населення – до 10 тис. грн за одну голову, яка придбана у племінних заводів, племінних репродукторів на території області і за її межами;

- виготовлення органічної продукції – до 50 тис. грн. за проведення та підтвердження відповідності виробництва органічної продукції (сировини);

- до 400 грн за 1 га компенсації за придбаний насіннєвий матеріал.

Фінансування передбачених Програмою розвитку АПК Житомирщини заходів щодо підтримки аграрних виробників здійснюється за рахунок державного, обласного бюджетів та коштів небюджетних джерел. Останні забезпечують найбільшу питому вагу грошових надходжень – 84% у середньому за плановий період (табл. 5).

Таблиця 5

**Ресурсне забезпечення Програми розвитку агропромислового комплексу
Житомирської області на 2016-2020 рр., тис. грн.**

Обсяг коштів на виконання програми	Період виконання програми					Всього витрат
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Обсяг ресурсів, всього у т.ч.:	689,95	613,35	695,05	760,25	839,75	3598,35
державний бюджет	99,2	92,7	102,5	111,6	121,3	527,2
обласний бюджет	7,75	10,45	11,55	13,65	15,15	58,55
кошти небюджетних джерел	583,0	510,2	581,0	635,0	703,3	3012,5

Джерело: Програма розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2016-2020 роки [7].

Назва програми	Розмір фінансування
«Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів»	127,2 млн грн
«Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств»	800,0 млн грн
«Державна підтримка розвитку, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними»	400,0 млн грн
«Надання кредитів фермерським господарствам»	200,0 млн грн
«Державна підтримка галузі тваринництва»	3500,0 млн грн
«Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників»	881,8 млн грн
<i>Фермерам та агровиробникам</i>	
Дотація на утримання корів	1500 грн за наявну на 1.01 та збережену на 1.07 корову
Дотація на закуплені племінні тварини	50%
Компенсації вартості тваринницьких ферм та комплексів для утримання, переробки сільськогосподарської продукції, профінансованих за рахунок банківських кредитів	30 %
Компенсація вартості насіння сільськогосподарських рослин вітчизняної селекції категорій базове, сертифіковане	80%
Компенсація вартості садивного матеріалу	до 80%
Компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва	25% (за рахунок КПКВК 2801580) 15% (за рахунок програми КПКВК 2801230)
<i>Селянам</i>	
Компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, 15% за рахунок бюджетної програми КПКВК 2801230 «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств»	25% (за рахунок КПКВК 2801580) 15% (за рахунок програми КПКВК 2801230)

Рис. 4. Урядові програми підтримки розвитку АПК в Україні

Джерело: побудовано за даними [11]

Результатами виконання програми мають стати: підвищення темпів росту валової продукції сільського господарства до 102,9%, у т.ч. рослинницької галузі – 103,1; зернопереробної – 103,0%; цукрової – 101,5%; молокопереробної – 100,2%; м'ясопереробної – 100,9% тощо.

У системі пріоритетів Уряду та Мінагрополітики є стимулювання фермерського руху в Україні (рис. 4).

Для розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації у 2018 р. передбачена державна підтримка у розмірі 1 млрд. грн. на: тваринництво – 1500 грн. за одну корову, 50% на закупівлю племінних ресурсів, компенсація за будівництво тваринницьких комплексів; рослинництво: 80% відшкодування витрат на насіння і саджанці; 40% – на придбання техніки та обладнання [11]. Також розроблені програми підтримки

кооперативів, агровиробників та особистих селянських господарств.

В цілому, Законом України „Про Державний бюджет України на 2019 рік” Мінагрополітики передбачені видатки на підтримку розвитку АПК в розмірі 5909,0 млн. грн. [12]. Відтак, державна підтримка розвитку сільського господарства в Україні та її регіонах є необхідною складовою його розвитку. Нарощування поголів'я тварин стає першочерговою проблемою ефективності галузі.

Висновки з проведеного дослідження. Сільське господарство і надалі залишатиметься одним із ключових рушіїв економіки Житомирської області. Основна продукція рослинництва має значні темпи розвитку та визначається високим природно-ресурсним та економічним потенціалом. Водночас, існує проблема відродження

традиційних в регіональному розрізі галузей сільськогосподарства, таких як льонарство, хмелярство, розведення ВРХ. На низькому рівні розвитку знаходиться тваринництво, зокрема існує необхідність екстенсивно-інтенсивного розвитку, що дозволить спочатку наростити поголів'я тварин та планомірно підвищити їх продуктивність.

Основним підсумком проведених досліджень стали узагальнення можливих напрямів динамічного розвитку аграрної галузі в Житомирській області. Головними серед них є наступні: стабільна державна підтримка суб'єктів аграрного підприємства; підвищення інвестиційної привабливості галузей; використання інноваційних екологічно безпечних технологій; відновлення існуючих та будівництво нових тваринницьких комплексів; впровадження сучасних технологій і механізмів економічного стимулювання виробництва та переробки сільськогосподарської продукції; створення координаційного центру підтримки агробізнесу на обласному рівні; пошук та залучення іноземних інвестицій для реалізації проектів у найбільш проблемних галузях (племінна справа, селекція та насінництво тощо); стимулювання створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, фермерських господарств; розробка системи мотивації аграрних підприємців до розвитку трудомістких галузей, зокрема овочівництва, хмелярства, льонарства, тваринництва, органічного виробництва; здійснення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів на розвиток сільськогосподарства регіонів; кооперація та інтеграція науки і виробництва, відновлення функціонування науково-дослідних установ (організацій); підтримка та розвиток системи підготовки, підвищення кваліфікації, зарубіжного стажування спеціалістів для аграрного сектору економіки.

Перспективами подальших досліджень є пошук резервів підвищення фінансово-економічних результатів діяльності суб'єктів аграрного підприємства, можливих шляхів зниження витрат виробництва та зростання ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств Житомирської області.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2020 року. URL: <http://economy-zt.gov.ua/files/Strateg/strategia2020.pdf> (дата звернення: 20.07.2019).
2. Індекси сільськогосподарської продукції. Експрес-випуск. Головне управління статистики в Житомирській області. URL: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.07.2019).
3. Рослиництво (1995–2018 роки). Головне управління статистики у Житомирській області. URL: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/StatInfo/Sil/sgroslin.htm> (дата звернення: 20.05.2019).

4. Топ-15 регіонів України за інвестиційною потребою в будівництві елеваторів. *Landlord*. 2019. URL: <https://landlord.ua/rejtingi/top-15-regioniv-ukrayini-za-investitsiynoyu-potreboyu-v-budivnitstvi-elevatoriv/> (дата звернення: 11.08.2019).

5. Асоціація тваринників України. URL: <https://usba.com.ua/zitomirsina-lidirue-za-tempami-zrostannam-pogoliva-vrh> (дата звернення: 03.08.2019).

6. Новини. Управління агропромислового розвитку Житомирської області. URL: <http://agroprom.zt.gov.ua/index.php/news-apk> (дата звернення: 23.07.2019).

7. Програма розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2016-2020 рр. URL: <http://agroprom.zt.gov.ua/images/pdf/284.pdf> (дата звернення: 03.05.2019).

8. Тваринництво (1995–2018 роки). Головне управління статистики у Житомирській області. URL: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/StatInfo/Sil/sgroslin.htm> (дата звернення: 11.07.2019).

9. Соціально-економічне становище Житомирської області за січень 2019 р. Головне управління статистики у Житомирській області. URL: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.06.2019).

10. На що можуть отримати бюджетну допомогу селяни Житомирської області. Перелік програм. 22.08.2018 р. Житомир інфо. URL: https://www.zhitomir.info/news_177034.html (дата звернення: 10.09.2019).

11. Державна підтримка сільськогосподарства: урядові програми 2018. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <http://dotacii.minagro.gov.ua/ua> (дата звернення: 05.09.2019).

12. Про державний бюджет України. Закон України. № 2696-VIII від 28.02.2019. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 50, ст. 400.

REFERENCES:

1. Stratehiia rozvytku Zhytomyrskoi oblasti na period do 2020 roku. [Development strategy of Zhytomyr region till 2020.] Available at: <http://economy-zt.gov.ua/files/Strateg/strategia2020.pdf> (accessed 20 July 2019).
2. Indeksy silskohospodarskoi produktsii. Eksperes-vypusk. Holovne upravlinnia statystyky v Zhytomyrskii oblasti [Agricultural production indices. Express issue. Main Department of Statistics in Zhytomyr region.] Available at: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/> (accessed 15 July 2019).
3. Roslynnystvo (1995–2018 roky). Holovne upravlinnia statystyky u Zhytomyrskii oblasti [Crop production (1995–2018). Main Department of Statistics in Zhytomyr Region]. Available at: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/StatInfo/Sil/sgroslin.htm> (accessed 20 May 2019).
4. Top-15 rehioniv Ukrainy za investytsiinoiu potreboiu v budivnytstvi elevatoriv [Top 15 regions of Ukraine in terms of investment needs in the elevators construction] *Landlord*. 2019. Available at: <https://landlord.ua/rejtingi/top-15-regioniv-ukrayini-za-investitsiynoyu-potreboyu-v-budivnitstvi-elevatoriv/> (accessed 11 August 2019).
5. Asotsiatsiia tvarynykiv Ukrainy [Association of Livestock Breeders of Ukraine]. Available at: <https://usba.com.ua/zitomirsina-lidirue-za-tempami-zrostannam-pogoliva-vrh> (accessed 03 August 2019).

6. Novyny. Upravlinnia ahropromysloвого rozvytku Zhytomyrskoi oblasti [News. Department of agro-industrial development of Zhytomyr region.] Available at: <http://agroprom.zt.gov.ua/index.php/news-apk> (accessed 23 July 2019).

7. Prohrama rozvytku ahropromysloвого kompleksu Zhytomyrskoi oblasti na 2016-2020 rr. [The Program of Agroindustrial Complex Development of Zhytomyr Region for 2016-2020]. Available at: <http://agroprom.zt.gov.ua/images/pdf/284.pdf> (accessed 03 May 2019).

8. Tvarynnytstvo (1995–2018 roky). Holovne upravlinnia statystyky u Zhytomyrskii oblasti [The Livestock (1995–2018). Main Department of Statistics in Zhytomyr Region]. Available at: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/StatInfo/Sil/sgroslin.htm> (accessed 11 July 2019).

9. Sotsialno-ekonomichne stanovyshe Zhytomyrskoi oblasti za sichen 2019 r. Holovne upravlinnia statystyky u Zhytomyrskii oblasti [Socio-Economic situation of Zhytomyr region for January 2019. Main Director-

ate of Statistics in Zhytomyr Region]. Available at: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua> (accessed 12 June 2019).

10. Na shcho mozhut otrymaty biudzhethnu dopomohu seliany Zhytomyrskoi oblasti. [What the villagers of Zhytomyr region can get budget support for. List of programs. 22.08.2018]. Perelik prohram. 22.08.2018 r. Zhytomyr info. Available at: https://www.zhitomir.info/news_177034.html (accessed 10 September 2019).

11. Derzhavna pidtrymka silskoho hospodarstva: uriadovi prohramy 2018. Ministerstvo ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy [State support for agriculture: Government programs 2018. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. Available at: <http://dotacii.minagro.gov.ua/ua> (accessed 05 September 2019).

12. Pro derzhavnyi biudzheth Ukrainy. Zakon Ukrainy [About the State Budget of Ukraine. Law of Ukraine. No. 2696-VIII of 28.02.2019. Verkhovna Rada (BBR) information] № 2696-VIII vid 28.02.2019. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2018, № 50.

Kravchuk Nataliia

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Economics and Entrepreneurship
Zhytomyr National Agroecological University

Ostapchuk Antonina

Master
Zhytomyr National Agroecological University

CURRENT AND PROSPECTIVE LEVEL OF AGRICULTURAL PRODUCTION BY ENTERPRISES IN THE ZHYTOMYR REGION

The purpose of the article. The agricultural sector of Ukraine holds a leading position in the formation of the gross domestic product of the country and determines the level of food security of the population. Each region has sufficient natural resource and production potential for multi-sector agriculture. At the same time, the existing crisis phenomena of particular industries, which are the consequence of the systemic crisis of the country's economy, create the need to observe and diagnose the dynamics of processes in agriculture in order to identify positive changes and reduce the negative manifestations of the reformed space. Particularly acute is the problem of low levels of livestock development in Ukraine and its regions.

Methodology. The research is based on general scientific research methods: analysis and synthesis, scientific abstraction, generalization and comparison; statistical methods and techniques such as absolute and relative deviations, time series construction, forecasting of processes and phenomena in agricultural enterprises.

Results. The volume of gross agricultural production in the Zhytomyr region tends to increase, as evidenced by the agricultural production index, which in January 2019 compared to January 2018 was 102.5%. 72% of gross production is formed in the field of crop production and 28% – livestock. In crop production, there is a systematic increase in the yield of all major crops. The cereal economy, as in most regions, defines the specialization of agriculture. The forecast calculations illustrate the trend of the reduction of cultivated land to 2021 while increasing yields and gross yields. At the same time, despite the positive developments, there are a number of problems regarding the technology of cultivation and marketing policy of enterprises.

Studies have shown that there is a problem of crisis in the animal husbandry of the Zhytomyr region, as evidenced by the sharp decline in the number of animals. Thus, for 23 years, the cattle population decreased by 80%, pigs – by 77%, sheep and goats – by 65%. This trend is reflected in the volume of livestock products – milk and meat. The only growing livestock industry is poultry. This can be explained by the low solvency of the population and the high demand for chicken and eggs, which is much more affordable than veal and pork. The main problems in the development of animal husbandry in the Zhytomyr region are: insufficient feed base, low profitability of the industry, worn or destroyed technical equipment of livestock farms and complexes, high cost of production, decline of selection and breeding business and reproduction of livestock in farms of all forms of property, insufficient number of high-quality specialized enterprises in some areas of the region, etc.

In order to improve the efficiency of the livestock industry in the region, programs have been developed to support producers with the estimated volume of financing of specific activities: increase of livestock, purchase of milking machines, purchase of breeding heifers, heifers, bulls, production of organic products, construction and reconstruction of livestock premises, etc.

Practical implications. The authors' suggestions for overcoming the negative processes in the agriculture of the Zhytomyr region may find practical application. The main ones are: stable state support of agricultural business entities; control over targeted use of budget funds; introduction of innovative technologies in plant and animal husbandry; restoration of existing and construction of new livestock complexes; economic stimulation of production of livestock products; creation of favourable investment climate in the most problematic areas (breeding, selection, and seed production, flax growing, hop growing, etc.); cooperation and integration of sciences and production; restoration of the functioning of research institutions (organizations); support and development of the system of training, advanced training, foreign training of specialists in the agricultural sector.

Value/originality. In our work, we have considered the current problems of the functioning of agricultural enterprises in the region. Analysing the level of plant and animal husbandry development, the need becomes apparent for effective measures to overcome the crisis state of the livestock industry at different levels: state, regional, and enterprise level. Challenges and problematic issues outline prospects for further research in the agricultural production sector. In particular, the search for a reserve for improving the financial and economic performance of agricultural economic entities in a competitive environment.